

Wielkie religie świata w języku i kulturze

**CHRZEŚCIJAŃSTWO
JUDAIZM
WSPÓLNE DZIEDZICTWO**

Wielkie religie świata w języku i kulturze

**CHRZEŚCIJAŃSTWO
JUDAIZM
WSPÓLNE DZIEDZICTWO**

Redakcja naukowa

Wanda Stec

Tatiana Kopac

Magdalena Jaszczewska

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
Gdańsk 2023

Recenzenci
prof. dr hab. Tetyana Kosmeda
dr hab. Halina Chodurska, prof. em. UP
dr hab. Tadeusz Bogdanowicz, prof. em. UG

Redaktor Wydawnictwa
Jolanta Stecewicz

Korekta językowa w języku angielskim
Marta Noińska

Projekt okładki i stron tytułowych
Jan Rutka

Skład i łamanie
Mariusz Szewczyk

Publikacja sfinansowana ze środków
Prorektora ds. Studentów i Jakości Kształcenia Uniwersytetu Gdańskiego
oraz Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Gdańskiego

© Copyright by Uniwersytet Gdański
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-8206-564-0

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. +48 58 523 11 37, tel. kom. +48 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl
wydawnictwo.ug.edu.pl

Księgarnia internetowa: wydawnictwo.ug.edu.pl/sklep/

Druk i oprawa
Zakład Poligrafii Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. +48 58 523 14 49

Spis treści

- 11 Słowo wstępne
- MIĘDZY JUDAIZMEM A CHRZEŚCIJAŃSTWEM:
LITERATURA, FILOZOFIA, KULTURA
- Marta Łukaszewicz*
- 15 Judaizm i chrześcijaństwo w twórczości Nikołaja Leskowa
- Dorota Karwacka-Pastor*
- 25 Ziemia Święta w literaturze włoskiej
- Aleksander Posacki*
- 35 Dialog „wewnętrzny” myśli żydowskiej i chrześcijańskiej
w twórczości Viktora E. Frankla
- Zoja Kuca, Aleksy Kucu*
- 51 Антитеодицея в романе Дмитрия Глуховского *Будущее*
- Halina Wątróbska*
- 65 Czytając Jeszajahu Leibowica.
Judaizm i spojrzenie na chrześcijaństwo
- Борис Ланин*
- 81 «Арийские и еврейские шахматы»
Александра Алехина в контексте его мировоззрения

TRADYCJA JUDEOCHRZEŚCIJAŃSKA
I JEJ ODZWIERCIEDLENIE W JĘZYKU

- Aleksandra Żurek-Huszcz*
95 Imiona biblijne w antroponimii konwertytów
z judaizmu na wyznania chrześcijańskie
w Warszawie lat 1826–1850
- Magdalena Jaszczewska, Tatiana Kopac*
107 Polskie i rosyjskie paremie
z wybranymi antroponimami starotestamentowymi
- Małgorzata Kurianowicz*
119 Modyfikacja cerkiewnosłowiańskiej wersji *Modlitwy
Pańskiej* na przykładzie Ewangelii według św. Łukasza
- Wanda Stec*
129 Uwagi na temat nazewnictwa roślin biblijnych
mających zastosowanie w ziołolecznictwie

WIELOKULTUROWOŚĆ
I WIELORELIGIJNOŚĆ EUROPY

- В'ячеслав Кушнір*
141 Тафальний ландшафт
в історико-етнографічних дослідженнях
- Олена Сайковська*
155 Трансформація образу іновірця
в повісті І. Стоєва *Ціна золота*
- Jolanta Dziuba*
167 Legenda Żydów sefardyjskich na Bałkanach
w prozie Gordany Kuić
- Aleksandra Klimkiewicz*
181 Мему образкове о Жыдах jako jednostki transmitujące
stereotypy narodowe w polskiej przestrzeni internetowej

WSPÓŁCZESNY DYSKURS POLITYCZNO-RELIGIJNY

Наталія Кондратенко

- 201 Президентська риторика Володимира Зеленського:
кореляція політичного й релігійного дискурсу

Michał Szczyszek

- 211 Wielkie religie świata w polskim dyskursie parlamentarnym:
chrześcijaństwo, judaizm, islam. Rekonesans badawczy

Marta Noińska

- 231 Naczelny rabin Ephraim Mirvis o królowej Elżbiecie II.
Analiza mediolingwistyczna

Contents

11 Preface

BETWEEN JUDAISM AND CHRISTIANITY: LITERATURE, PHILOSOPHY, CULTURE

Marta Łukaszewicz

15 Judaism and Christianity in the works of Nikolai Leskov

Dorota Karwacka-Pastor

25 The Holy Land in Italian Literature

Aleksander Posacki

35 The “inner” dialogue of Jewish and Christian thought in the works of Viktor E. Frankl

Zoja Kuca, Aleksy Kucy

51 Antitheodicy in the novel *Futu.ru* by Dmitry Glukhovsky

Halina Wątróbska

65 Reading Yeshayahu Leibovic. Judaism and the View of Christianity

Boris Lanin

81 Alexander Alekhine’s ‘Arian and Jewish Chess’
in the Context of His World View

THE JUDEO-CHRISTIAN TRADITION
AND ITS REFLECTION IN LANGUAGE

Aleksandra Żurek-Huszcz
95 Biblical first names in the anthroponymy of the converts from Judaism to Christianity in Warsaw 1826–1850

Magdalena Jaszczewska, Tatiana Kopac
107 Polish and Russian proverbs and sayings with selected Old Testament anthroponyms

Małgorzata Kurianowicz
119 Modification of the Church Slavonic version of the Lord's Prayer in the Gospel of Luke

Wanda Stec
129 Remarks on the naming of biblical plants used in herbal medicine

MULTICULTURALISM AND MULTI-RELIGION OF EUROPE

Vyacheslav Kushnir
141 Tafal landscape in historical and ethnographic research

Olena Saikovska
155 The transformation of the image of an infidel in G. Stoev's novel *The Price of Gold*

Jolanta Dziuba
167 The legend of Sephardic Jews in the Balkans in Gordana Kuić's Balkan saga

Aleksandra Klimkiewicz
181 Picture memes on Jews as bearers of ethnic stereotypes in Polish Internet space

CONTEMPORARY POLITICAL AND RELIGIOUS DISCOURSE

Natalia Kondratenko

- 201 Volodymyr Zelenskyi's presidential rhetoric: correlation of political and religious discourse

Michał Szczyszek

- 211 The world's great religions in the Polish parliamentary discourse: Christianity, Judaism, Islam. Research reconnaissance

Marta Noińska

- 231 Chief Rabbi Ephraim Mirvis about Elizabeth II. Medialinguistic analysis

Słowo wstępne

Na prezentowaną monografię składają się teksty autorstwa uczestników III Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Wielkie religie świata w języku i kulturze. Chrześcijaństwo. Judaizm. Wspólne dziedzictwo”, która odbyła się 17-18 listopada 2022 r. Honorowy patronat nad konferencją objął JM Rektor Uniwersytetu Gdańskiego – prof. dr hab. Piotr Stepnowski, czł. koresp. PAN. Przedsięwzięcie zorganizowali pracownicy badawczo-dydaktyczni dwóch zakładów w Instytucie Rusycystyki i Studiów Wschodnich na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Gdańskiego. Była to już trzecia z cyklu konferencji tematycznych poświęconych odzwierciedleniu i przenikaniu się najważniejszych światowych religii w języku i kulturze narodów Europy. Poprzednie skupiały się na zagadnieniach dotyczących różnych wyznań chrześcijaństwa (2018) oraz na dialogu pomiędzy chrześcijaństwem a islamem (2020).

Ubiegłoroczna konferencja zgromadziła przede wszystkim filologów (językoznawców i literaturoznawców), ale także teologów i etnografów reprezentujących ośrodki akademickie Warszawy, Poznania, Krakowa, Białegostoku, Łodzi oraz Gdańska. Konferencja miała również niezwykle ważny wymiar międzynarodowy ze względu na uczestnictwo badaczy z Odeskiego Uniwersytetu Narodowego im. Ilji Miecznikowa w Ukrainie, z którym Uniwersytet Gdański w kwietniu 2022 r. podpisał porozumienie o współpracy naukowej. Dzięki temu, że obrady odbywały się w trybie zdalnym, mogli wziąć w nich udział ukraińscy naukowcy, którzy pomimo trwającej wojny Rosji przeciwko Ukrainie i związanej z tym niezwykle trudnej sytuacji wystąpili z referatami i aktywnie uczestniczyli w dyskusji naukowej.

Spotkanie poświęcone wspólnemu dziedzictwu dwóch wielkich mono-teistycznych religii w języku i kulturze narodów na terenie Europy było bardzo interesujące i owocne. Posłużyło wymianie poglądów i refleksji na poruszane tematy, prezentacji osiągnięć naukowych i wskazaniu nowych obszarów

badawczych. Zapoznanie się z wynikami prowadzonych badań w zakresie interakcji chrześcijaństwa i judaizmu na płaszczyźnie językowo-kulturowej, jak również w sferze literatury, filozofii czy etnografii będzie możliwe w niniejszym tomie pokonferencyjnym, który składamy na Państwa ręce.

W zebranych w tej książce artykułach zostały przedstawione kwestie obrazujące złożoność i bogactwo problematyki, niejednakowe podejście do tematu, wykorzystanie w badaniach różnorodnych metod, niekiedy pokazujące wspólne korzenie lub wspólne problemy wyznawców różnych religii zamieszkujących na jednym obszarze, znajdujące odbicie w kulturze, języku, polityce i życiu codziennym. Na monografię składa się 17 tekstów, pogrupowanych w 4 rozdziałach w zależności od zagadnień podejmowanych przez autorów: I. Między judaizmem a chrześcijaństwem: literatura, filozofia, kultura (M. Łukaszewicz, D. Karwacka-Pastor, A. Posacki, Z. i A. Kucowie, H. Wątróbska, B. Łanin); II. Tradycja judeochrześcijańska i jej odzwierciedlenie w języku (A. Żurek-Huszcz, M. Jaszczewska i T. Kopac, M. Kurianowicz, W. Stec); III. Wielokulturowość i wieloreligijność Europy (W. Kusznir, O. Sajkowska, J. Dziuba, A. Klimkiewicz); IV. Współczesny dyskurs polityczno-religijny (N. Kondratenko, M. Szczyszek, M. Noińska). Wszystkie artykuły mieszczą się w obszarze wyznaczonym przez temat przewodni konferencji i tytuł książki.

Żywimy nadzieję, że niniejsza wieloautorska monografia spotka się z życzliwym przyjęciem oraz przyczyni się do wzrostu zainteresowania przedstawianą tematyką i dalszego zgłębiania jakże interesujących zagadnień na styku języka, kultury i religii.

Chciałybyśmy serdecznie podziękować wszystkim uczestnikom konferencji, zarówno autorom tekstów zamieszczonych w tym tomie, jak również wszystkim osobom, które przyczyniły się do zorganizowania przedsięwzięcia naukowego oraz wydania tej książki. Wyrazy szczególnej wdzięczności kierujemy do profesora UG dra hab. Arnolda Kłoczyńskiego, Prorektora ds. Studentów i Jakości Kształcenia Uniwersytetu Gdańskiego, bez którego pomocy i udzielonego wsparcia publikacja nie doszłaby do skutku.

*Wanda Stec
Tatiana Kopac
Magdalena Jaszczewska*

Gdańsk, czerwiec 2023